

Konstnärernas Riksorganisation.

Till:

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: s.sf@regeringskansliet.se

Diarienumr: S2023/02066

Datum: 2022-12-22

Ett trygghetssystem för alla – nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst (SOU 2023:30) Remissvar från Konstnärernas Riksorganisation

Konstnärernas Riksorganisation är en yrkesorganisation som företräder 3 500 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer, sluter avtal för våra medlemmars räkning och företräder dem i kulturpolitiska sammanhang och det offentliga samtalet. Vår ordförande har suttit med i utredningens referensgrupp.

Vi i Konstnärernas Riksorganisation avger härmed våra synpunkter på utredningen *Ett trygghetssystem för alla – nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst* (SOU 2023:30).

Med vänliga hälsningar

Sara Edström, riksordförande, Konstnärernas Riksorganisation

Eva Månsson, verksamhetschef, Konstnärernas Riksorganisation

Konstnärernas Riksorganisation

Hornsgatan 103

117 28 Stockholm

E-post: kro@kro.se

Telefon, växel: 08-54 54 20 80

Webb: www.kro.se

Synpunkter på utredningens förslag

Som en av 14 medlemsorganisationer i KLYS, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd, har Konstnärernas Riksorganisation deltagit i och står bakom det remissvar över betänkandet *Ett trygghetssystem för alla – nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst* (SOU 2023:30) som lämnats in av KLYS. Detta remissvar ska därmed ses som ett tillägg och fördjupning i vissa frågor som är av särskild vikt för bild- och formkonstnärer.

Vi vill i detta yttrande ta upp utredningens förslag att:

- statliga konstnärspolitiska stipendier görs SGI-grundande
- SGI skall beräknas på historiska eller aktuella inkomster av näringsverksamhet
- SGI skall beräknas på en kombination av inkomster från anställning och egenföretagande för kombinatorer

Bakgrund

Konstnärernas Riksorganisation företräder 3500 bild- och formkonstnärer (bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare) i Sverige i frågor som rör deras fackliga, sociala och ekonomiska villkor. Våra medlemmar bedriver i hög grad sin verksamhet i företagsform, och framför allt som enskilda firmor. En kartläggning av Konstnärsnämnden från 2016 visar att över 70 % av bild- och formkonstnärerna driver sina verksamheter i företagsform och 65 % som egenföretagare.¹

I en enkät från KLYS om konstnärers användning av SGI från 2021 framkommer att många konstnärer har haft svårigheter med att få en SGI fastställd och har en övervägande negativ bild av dagens sjukförsäkringssystem. Bara 43 % av de svarande har fått en SGI fastställd de senaste fem åren. Endast 13 % av de svarande tycker att regelverket för SGI fungerar mycket eller ganska väl för kulturskapare. Hela 39 % svarar att de varit sjuka, men inte ansökt om sjukpenning. På frågan om varför man inte ansökt om sjukpenning när man varit sjuk, svarar 29 % att de jobbat trots att de varit sjuka och hela 52 % svarar att de avstått, eftersom det är krångligt eller tar sådan tid.² Dessa siffror är inte ett gott betyg till dagens system för att fastställa den sjukpenninggrundande inkomsten.

I avsnitt 4.2 på sid. 87 pekar utredaren på bristerna i dagens socialförsäkringssystem. ”Sammanfattningsvis är vår uppfattning att socialförsäkringarna fungerar relativt väl för relativt stora grupper i samhället. Dock finns det grupper och personer där socialförsäkringssystemen inte fullt ut fungerar ändamålsenligt. /.../ Dagens socialförsäkringssystem saknar tillfredställande lösningar för en växande grupp personer som har varierande inkomster, kortare anställningar och personer som kombinerar anställning med företagande. Vissa brister i dagens regelverk ger dessa personer ett försäkringsskydd som inte är jämförbar med de villkor som personer med en mer traditionell form av anställning har.”

1 Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor*, 2016, s. 58 tabell 40.

2 KLYS, *Resultat av KLYS enkät om sjukpenning*, 2021, <<https://klys.se/resultat-av-klys-enkat-om-sjukpenning/>>.

Utredaren hänvisar också på sidan 104 till den ovan nämnda rapporten från Konstnärsnämnden där det konstateras att konstnärer använder sig av socialförsäkringarna i mindre utsträckning än genomsnittet av befolkningen och att ”gruppen konstnärer och kulturskapare har enligt rapporten generellt sett en lägre inkomstnivå än övriga i samhället och kan i detta avseende betraktas som en grupp med mindre marginaler för inkomstbortfall.” Denna bild stämmer väl överens med många av våra medlemmars situation.

Vi har länge kämpat för ett socialförsäkringssystem som fungerar bättre för bild- och formkonstnärerna som i hög grad är egenföretagare och kombinatörer. Därför är denna utredning mycket efterlängtd och vi hoppas att den ska leda till en reell förändring för de bild- och formkonstnärer som har svårt att få en sjukpenninggrundande inkomst fastställd och som därmed stängs ute från delar av socialförsäkringarna trots att de betalar in egenavgifter till sjukförsäkringen via skattsedeln.

I sammanhanget måste det också uppmärksammas att Sverige har anslutit sig till både regionala överenskommelser och rekommendationer inom EU och internationellt som klart uttalar att det på nationell nivå måste säkerställas att kulturskapare fullt ut erbjuds och i samma omfattning som andra kan ta del av de sociala och ekonomiska rättigheter som erbjuds enskilda. Så är inte fallet idag.

Vi hänvisar bland annat till *The status and working conditions of artists and cultural and creative professionals*, EU (2023), EU:s *Work Plan for Culture 2023-2026*, UNESCO:s *Recommendation concerning the Status of the Artist* (1980). Även i UNESCO:s definition av konstnärliga rättigheter och *The 2005 Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions* uttalas detta tydligt. Det innebär sammanfattningsvis att Sverige, som EU-medlem och genom att ansluta sig till internationella konventioner och rekommendationer, har utlovat att säkerställa att vårt socialförsäkringssystem utformas och anpassas så att det också garanterar kulturskapare, med de särskilda former de verkar under, en möjlighet till samma sociala och ekonomiska skyddssystem som andra medborgare i Sverige.

Statliga konstnärspolitiska stipendier får räknas som SGI-grundande inkomst

Utredningens förslag: *Statliga konstnärspolitiska stipendier ska räknas som inkomst av anställning vid beräkning av historisk inkomst oavsett om mottagaren bedriver näringsverksamhet eller inte. Stipendiebeloppet ska fördelas jämnt över den period som stipendiet avser. /.../ Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka statliga konstnärspolitiska stipendier som får räknas som sjukpenninggrundande inkomst. (s. 243)*

Vi tillstyrker utredningens förslag. Vi vill framhålla vikten av det som utredaren tar upp i förslaget, att de statliga konstnärspolitiska stipendier som ges till konstnärer via Konstnärsnämnden är ett sätt att bidra till att förverkliga delar av de nationella kulturpolitiska målen, samt att det är de professionella konstnärerna som står i kulturpolitikens centrum och spelar en avgörande roll för att målen ska kunna uppnås.³

3 Utredaren hänvisar här till Kulturdepartementets skrivelse *Politik för konstnärers villkor* (2020/21:109).

Vi instämmer i utredarens formulering att: ”Om dessa stipendier får ligga till grund för beräkning av SGI skickar det en stark signal om att det allmänna tar de kulturpolitiska [sic] målen på allvar och värnar om att socialförsäkringen ska vara ett trygghetssystem för alla. Vi anser därför att det föreligger ett starkt allmänintresse för att låta konstnärspolitiska stipendier, under vissa förutsättningar, ligga till grund för beräkning av SGI. Detta utgör ett avsteg från principen om att endast förvärvsinkomster ska ligga till grund för beräkning av SGI, men är enligt vår bedömning rimligt i förhållande till de övergripande kulturpolitiska målsättningarna samt i relation till den fiktiva SGI som beräknas vid en egenföretagares uppbyggnadsskede.” (s. 250)

Regionala och kommunala stipendier

Utredaren har undersökt de ekonomiska effekterna av att regionala och kommunala stipendier görs SGI-grundande men lämnar inga förslag i det hänseendet. (s. 252)

- Vi är mycket positiva till att regionala och kommunala stipendier görs SGI-grundande och förordar att staten utreder frågan.

Historisk inkomst av näringsverksamhet

Utredningens förslag: SGI ska beräknas på historisk inkomst av näringsverksamhet för en enskild som under minst en av de senaste tolv månaderna som föregått den månad som SGI ska beräknas, bedrivit näringsverksamhet. SGI ska då beräknas som ett genomsnitt av de två senaste besluten om slutlig skatt och det senaste året med beslutat preliminär beskattning med en total ramtid på tre år. (s. 177)

Vi tillstyrker utredningens förslag. Detta är något vi välkomnar särskilt. För många bild- och formkonstnärer som är egenföretagare är en SGI baserad på historiska inkomster avgörande för att de överhuvudtaget ska kunna få en SGI beräknad. Vi tillstyrker också förslaget med en total ramtid på tre år där det senaste året baseras på beslutad preliminär beskattning.

Aktuell inkomst av näringsverksamhet

Utredningens förslag: En enskild som bedriver näringsverksamhet får begära att den SGI ska beräknas utifrån inkomster under innevarande räkenskapsår (aktuell inkomst av näringsverksamhet). De uppgifter som kan användas vid denna bedömning är beslut om debitering av preliminär skatt för näringsverksamhet under innevarande räkenskapsår och andra uppgifter som är relevanta. (s. 203)

Vi tillstyrker utredningens förslag. Bild- och formkonstnärer har i regel många olika typer av uppdrag och inkomsterna kan förändras mycket från år till år. Därför är det rimligt att också den aktuella inkomsten kan ligga till grund för en SGI om det kan anses vara mer fördelaktigt än att beräkna SGI på historiska inkomster.

Beräkning av sjukpenninggrundande inkomst för kombinatörer

Utredningens förslag: Inkomst av anställning för en person som har inkomst av såväl anställning som av näringsverksamhet (kombinatör) fastställs till det högsta av hans eller hennes 1. historiska inkomst från anställning, och 2. aktuell inkomst från

anställning.

Inkomst av näringsverksamhet för en kombinatör ska fastställas till det högsta av hans eller hennes 1. historiska inkomst från näringsverksamhet, och 2. aktuell inkomst från näringsverksamhet. (s. 208-209)

Vi välkomnar utredningens förslag. Det är mycket viktigt att det nu läggs förslag till en lösning för enskilda som har både inkomster från näringsverksamhet och från anställningar. Men förändringar i lagstiftning och grundläggande system måste också åtföljas av förbättrad kompetens på området inom Försäkringskassan.

Det senare är också något som konstnärskåren efterfrågar. När KLYS i den tidigare nämnda enkäten om sjukpenning frågade ”Vad anser du behövs för att sjukförsäkringssystemet ska fungera bättre för yrkesverksamma kulturskapare?” svarade 36 % ”ett regelverk som är bättre anpassat till frilansande kulturskapare”, 21 % ”ett mer kunnigt bemötande och bättre information från Försäkringskassan” och 28 % att ”det bör inrättas en särskild avdelning inom Försäkringskassan med kompetens inom kultur- och mediesektorn.”

Avslutningsord

Vi vill avslutningsvis påpeka att regeringen nu har en historisk möjlighet att reformera sjukförsäkringssystemet så att det blir anpassat till dagens arbetsmarknad. Det är varken rimligt eller rättvist att stora grupper i samhället betalar in till ett socialförsäkringssystem som de sedan inte har möjlighet att använda när ett sjukförsäkringsfall väl inträffar, eller, som i fallet med bild- och formkonstnärerna, riskerar att mista sin SGI om de får ett statligt konstnärspolitiskt stipendium.

Vi har förståelse för att delar av utredningens förslag kan behöva utredas vidare, men anser att det föreliggande betänkandet presenterar lösningar på ett reformerat och mer rättvist trygghetssystem som är principiellt viktiga och bör genomföras.